№ 135 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 25

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 135 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 25

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ԱԶԴ

«Մ Շ Ա Կ Ի» այն բաժանորդները, որոնք ուղարկել են տարեկան բաժանորդագնի առաջին կէսը, թող շտապեն ուղարկել երկրորդ կէսը, որպէսզի լրագրի առաքման գործում տեղի չունենայ ընդհատում։

Թիֆլիսի || Փոխադարձ Վարկի Ընկ. Վարչութիւնը

յայտնում է, որ Ընկերութիւնը կապ հաստատելով Թիւրքիայի բանկային հաստատութիւնների հետ ձ ե ռ ն տ ո ւ պ ա յ մ ա ն ն ե ր ո վ, ընդունում է յանձնարարութիւններ փող փոխադրելու հետևեալ քաղաքները՝
Կ. Պօլիս, Տրապիզոն, Կերասուն, Օրդու, Սամսօն, Րիզէ, Տրիպօլիս, Գիւմիւշխանէ, Բայբուրթ, Էրզրում, Երզնկա և Վան։
Նոյնպէս ընդունվում են և այլ բանկային յանձնարարութիւններ։
(հ.) (առ.) 507. 5—4

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵՒ ԲԵՍԱՐԱԲԻԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ դպրանոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

բարձրագոյն կրթութեամբ, որ պիտի աւանդէ առաջին երեք դասարաններում ռուսաց լեզու՝ 15 դաս, և վերջին չորս դասարաններում լատիներէն՝ 12 դաս։
Դասագինն է 60 րուբլի։ Ռոճիկը տրվում է պաշտօն մտնելու օրից։
Ցանկացողները պէտք է դիմեն տեսչին մինչև օգոստոսի 10-ը։
Տեսուչ դպրանոցի՝ Ե. Շահազիզ
(առ.) (ե. հ. կ.) 579. 5—2

Բ Ա Ց Վ Ա Ծ Է Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

„ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ“

Գրական, քաղաքական, հասարակական և առևտրա-արդիւնաբերական
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ Ի
Սեփական եւ գործակալական հեռագիրներ
Օրաթերթը հրատարակվելու է յուլիսի 1-ից (ներկայ տարվայ)։
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ յուլիսի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 4 ր., 3 ամիսը 2 ր. 50 կ., ամիսը 1 ր.։ Արտասահմանի համար մինչև տարվայ վերջը 6 ր.։
Հ ա ս ց է ն՝ Тифлисъ, Редакція газеты «СУРАНДАКЪ»
Խմբագիր-հրատարակիչ [illegible]
Հրատարակիչ՝ Գէորգ Ջիլինգարեան
Յայտարարութիւններ ամեն լեզուով և մատչելի գներով։
(շ.ե.հ. (առ.) 573. 3—3

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅՈՒՄ

բացված են

ԱՄԱՌԱՅԻՆ

ՋՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Կաթնատնտեսութեան, ջուլհակութեան, ամբիւղագործութեան։ Կը կարդացվեն մի քանի դասախօսութիւններ նաև գիւղատընտեսութեան ուրիշ ճիւղերից։
Աշակերտների համար կայ հանրակացարան։ Մտնելու համար չեն պահանջվում ոչ մի ցենզ և ձևականութիւն։
(առ.) (ե. հ. շ.) 575. 6—1

ԹԻՖԼԻՍԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի։
Տէլէֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.։

Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների։

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի։

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին։

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ։

Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը։

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը։

Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.։

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների։

Ն. Գ. ՁԻՁԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների։

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն։ Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ։
(օ. մ.) ա. 38. 100—54

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Այսօրվայ հեռագիրը պարունակում է յուզիչ լուր Թէհրանի հայերի վիճակի մասին։

Հեռագիրը հաղորդում է, որ Թէհրանի պարսկական ամբոխի մէջ նըկատվում է հակահայկական տրամադրութիւն։

Եթէ այդ լուրը ճշդվի՝ դա շատ տխուր մի յայտնութիւն կը լինի։

Հայերը Թէհրանում մի այնպիսի չնչին մասն են կազմում ընդհանուր ազգաբնակութեան, որ շատ հեշտ կարելի է նրանց ենթարկել ամեն տեսակ սարսափների, առանց երկիւղ կրելու ուժեղ դիմադրութիւնից։

Հայոց առաջնորդը, հեռագրի ասելով, դիմել է ռուսական միսսիային, խնդրելով պաշտպանութիւն։ Ուրիշ մանրամասնութիւններ չը կան։

Մի եօթ ամիս սրանից առաջ, երբ տեղի ունեցան Մուժամբարի տխուր դէպքերը և երկիւղ կար, որ հայերի վրա յարձակումներ կը լինեն, պարսկահայերը դիմումներ արին պարսից կառավարութեան և խնդրեցին պաշտպանութիւն։ Այն ժամանակ Թիֆլիսում, Բագւում եղած պարսկահայերը յատուկ ժողովներ կազմեցին և դիմումներ արին թէ պարսկական հիւպատոսներին, թէ առաջնորդներին և թէ Պարսկաստանի ազդեցիկ անձնաւորութիւններին վերացնելու սպառնող վտանգը։ Առաջնորդները իրանց կողմից դիմումներ արին պարսից կառավարութեանը և հասցրին շահի ականջին հայերի խընդիրքը։

Այն ժամանակ աջողվեց յետ կասեցնել պարսկական խուժանական ջարդարարների հարուածները և հայերը մնացին անվնաս։

Պարսկահայերի վրա այժմ նորից ծանրանում է պարտաւորութիւն ամեն հնար գործ դնել խուսափելու վտանգից և թոյլ չը տալու, որ նոր հայկական սպանդանոցների ականատես դառնանք այս թշուառ անցողական շրջանում, որ այնքան արդէն զոհեր է տարել հայերից ամեն մի քայլում։

Անշուշտ՝ տմարդի և փոքրոգի մի բան է, նոյն իսկ վրէժառութեան տեսակէտով, յարձակվել ամբոխային թափով մի այնպիսի թոյլ տարրի վրա, ինչպէս հայ համայնքն է իր սակաւաթիւ անդամներով Թէհրանում, բայց ամբոխը փափկանկատ խորհրդածութիւններով և ընքոյշ զգացմունքներով չէ ղեկավարվում շատ անգամ և րօպէի ազդեցութեան տակ թոյլ կը տայ իրան սոսկալի սխալներ, որոնց վերաբերութեամբ յետոյ, շատ ուշ, նա կը զղջայ։ Բայց զոհեր տալուց յետոյ, զղջալը քիչ մխիթարութիւն է։

Ցամենայն դէպս պարսկահայերի բանիմաց մասը պէտք է անյապաղ միջոցներ մշակէ առաջն առնելու աղէտների, որոնց սարսափելի ուրուականը դեռ նորերս խլեց հայութիւնից այնքան անմեղ և անպարտ զոհեր։

Ա. Քալանթար

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 23 յունիսի

Յունիսի 20-ին կօզակների բրիգադայի մի զօրաբաժինը Կէրէջից տակտիկական նպատակներով փոխադրվեց Շահաբադ։ Այդ բանը խրախուսեց ֆէդայիներին, որոնք հետևեցին կօզակներին և յարձակում գործեցին այն քարվանսարայի վրա, ուր կօզակները կանգ էին առել գիշերելու։ Քարվանսարայի բարձր պատերը արգելք էին հանդիսանում կօզակների արտիլէրիայի գործողութիւններին։ Ֆէդայիները կորցրին 12 սպանված, 19 վիրաւոր. կօզակներից սպանվեցին մի օֆիցէր և 3 զինւոր, խլեցին ֆէդայիների թընդանօթը և դրօշակները, որոնք այժմ կենտրոնանում են Կէրէջէում, ուր եկաւ Սիփէհդարը։ Անհետևանք մնա[illegible] կանգնեցնել Սիփէհդարին և բախտիարներին։ Սարդար Ասադը, որը կանգնած է Րաբաթ-Քէրիմում, Համադանի ճանապարհի վրա, լսեց միսսիաների յայտարարութիւնները և խորհրդակցելով իր համախոհների հետ՝ խոստացաւ պատուիրակներին տեսակցութիւն Թէհրանում։ Սիփէհդարի մօտ ուղարկված միսսիաների պատուիրակները Շահաբադ մտան կօզակների և ֆէդայիների միջև տեղի ունեցած հրացանաձգութեան ժամանակ, սպասեցին պատերազմի վախճանին և գնացին Կէրէջ։ Ծանօթանալով միսսիաների յայտարարութեան հետ՝ Սիփէհդարը հաղորդեց պարսկական անջումանների ցանկութիւնները և խոստացաւ դադարեցնել յարձակումը, սպասել պատասխանի մինչև յունիսի 23-ը։ Ցանկութիւնների միտքն է ձեռք ձգել ամբողջ իշխանութիւնը, մինիստրներին և նահանգապետներին նշանակել անջումանի ընտրութեամբ, յանձնել իրանց նշանակած զինւորական մինիստրին զինանոցները և երկրի զինված ույժերը, զինաթափ անել բոլոր քաղաքացիներին բացի ֆէդայիներից և բախտիարների ու ֆէդայիների զինված զօրամասերի ներկայութիւնը Թէհրանում սահմանադրութեան ապահովութեան համար։ Նրանք պահանջում են նոյնպէս, որ հեռացվեն ռուսական զօրքերը։ Բախտիարները հեռացան անգլիական Ղումեան ճանապարհից և կանգ առան համարեա տրակտի վրա. պահպանում են անարգել երթևեկութիւնը ճանապարհի վրա։ Իսկ կովկասեան աւազակները և Սիփէհդարի աւազակախմբերը ջարդեցին կայարանների ծառայողներին Շահաբադում և, ջարդ կրելով, փախչելով դէպի Կէրէջէ, ուժով յափշտակեցին Բաղիրօվի բոլոր պատրաստի ձիերը ռուսական «դաստավայի» մօտ Կէրէջէում, դուրս արին ռուս ծառայողներին, գրաւեցին բոլոր շինութիւնները. ճանապարհի տէլէֆօնը փչացված է. պօստ-ճանապարհորդական երթևեկութիւնը ընդհատված է ձիեր չը լինելու պատճառով։ Բաղիրօվի սարսափահար ծառայողները փախչում են։ Սիփէհդարի մօտ փոխստականների կողմից ուղարկված պատուիրակները ռուսական ճանապարհի վրա չը գտան ձիեր փոփոխութեան համար, ֆէդայիների հրացանաձգութեամբ ենթարկվեցին Շահաբադում և հնարաւորութիւն չունեցին հաղորդել միսսիաներին իրանց գնալու հետևանքների մասին։

Սիփէհդարի կողմնակիցների թւում Թէհրանում մեծ քանակութեամբ հայեր լինելու պատճառով, այստեղի խուժանի մէջ նկատելի է հակահայկական շարժում։ Հայոց արքեպիսկոպոսը դիմեց ռուսական միսսիային՝ աջակցութիւն խնդրելով։

Կէրէջեան զօրաբաժինը ուժեղացված է երկու թնդանօթով և հարիւր սարվազներով՝ հեռացած զօրքերի փոխարէն։ Կառավարութիւնը զինեց քաղաքային խուժանը։ Մայրաքաղաքում շարունակվում է սարսափ. շուկաները փակված են, վախենում են խուժանից և ֆէդայիների յարկարծակի յարձակումից։ Անապահով են քաղաքի շրջակաները և ամարանոցները։ Յաճախ են տեղի ունենում կողոպուտներ։ Նախկին սադրազամ Մուշիր-ուս-Սալթանէ և ֆինանսների մինիստր Կավամ-ուդ-Դօվլէ, բարձրացնելով Թիւրքական դրօշակները, թիւրքահպատակ յայտարարեցին իրանց։ Սիփէհդարը դիմեց քարտուղար Մանսուրուն՝ խնդրելով աջակցել կօնֆլիկտի խաղաղ կարգադրմանը։ (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 23 յունիսի

Համայնքների ժողով։ Սըր Էդուարդ Գրէյին հարցապնդումներ արվեցին ռուսական զօրքերի շարժման մասին Պարսկաստանում։ Րուտէրֆօրդը, ազատամիտ, հարցրեց՝ թէ արդեօք բրիտանական կառավարութիւնը կը բողոքէ զօրքերի շարժման դէմ դէպի Թէհրան, որը հակասում է անգլօ-ռուսական համաձայնութեան ոգուն և ընդհանրապէս անպիսի գործողութիւն է, որ սպառնում է Պարսկաստանի անկախութեանը։ Գրէյ հաստատեց լօրդ Կրիւի երէկվայ յայտարարութիւնը, աւելացնելով որ ռուսաց կառավարութիւնը մեզ տեղեկութիւններ էր տալիս այն քայլերի մասին, որ ինքն անհրաժեշտ էր համարում։ «Եւ ի նկատի ունենալով այն քաօսը, որ տիրում է Հիւսիսային Պարսկաստանում, ռուսաց սահմանի մօտ, ես հիմք չունեմ ասելու, որ մինչև այժմ ձեռք առնված միջոցները անխոհեմ լինէին»։ (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 23 յունիսի

Լօրդերի պալատ։ Լէմինգտօն դիմեց կառավարութեանը այն հարցմունքով, թէ արդեօք ռուսական զօրքերը առաջ են շարժվելու Թաւրիզից, նոյնպէս և այն զօրքերը, որ պատրաստ կան Բագւում. արդեօք նացիօնալիստական զօրքերը Րաշտում և Սպահանում պահպանում էին հասարակական կարգը և իրա՞ւ է, որ այդ պատճառով կարիք չը կայ երկիւղ կրելու եւրօպացիների կեանքի և սեփականութեան համար Թէհրանում։ Լէմինգտօն յայտնեց, որ ինքը ոչ մի թշնամական զգացմունք չունի դէպի Ռուսաստանը, չէ ցանկանում հակառակ խօսել նրա բօնա-ֆիդէսի դէմ, այլ ցանկանում է միայն իմանալ, թէ արդեօք բրիտանական ներկայացուցիչները Թէհրանում դիմե՞լ են պաշտպանութիւն խնդրելով և կառավարութիւնը արդեօք քննո՞ւմ է այդպիսի մի պաշտպանութիւն ուղարկելու հարցը կամ թէ դիտաւորութիւն ունի՞ բրիտանական հպատակների կեանքի և գոյքի ապահովութիւնը յանձնել օտար պետութեան։ Լօրդ Կրիւ պատասխանեց, որ կառավարութիւնը տեղեկութիւն չունի այն մասին, թէ ռուս զօրքերը առաջ են շարժվել Թաւրիզից։ Ռուսաց կառավարութիւնը վճռել է մի զօրաբաժին ուղարկել Բագւից և Էնզէլիից՝ հրաման տալով առաջ շարժվել մինչև Ղազվին։ Նա իմացել է, որ հնարաւոր է հրամանի վերացումը, եթէ աջողութեամբ պսակվեն բախտիարների և նացիօնալիստների միջև տեղի ունեցող բանակցութիւնները։ Ռուսական ձեռնարկութեան նպատակն է ապահովել հաղորդակցութիւնը Ղազվինի և Կասպից ծովի միջև։ Ինչ վերաբերում է զօրամասերի ապագայ շարժման մասին դէպի Թէհրան, Կրիւն կրկնեց ռուսական յայտագրի յայտարարութիւնը, աւելացնելով, որպէս պատասխան Լէմինգտօնի մի այլ հարցին, որ չէ կարելի կատարելապէս հաւատացած լինել այն բանում, որ եթէ նացիօնալիստները կամ բախտիարները գրաւեն Թէհրանը, եւրօպացիների կեանքը և սեփականութիւնը վտանգի չեն ենթարկվի։ (Հ. Գ.)

Թաւրիզ, 23 յունիսի

Թէհրանի դէպքերի մասին տեղեկութիւնները խրախուսեցին Սաթթարխանի ֆէդայիներին, սակայն շուկաները առաջվան պէս բաց են և Սաթթար-խանի ու Բաղըր-խանի յաճախակի փորձերը փակել նրանց՝ անաջող եղան։ Դեռ ևս անյայտ են մէջլիսի պատգամաւորների նորերս տեղի ունեցած ընտրութիւնների հետևանքները։ Ընտրութիւնները շատ դանդաղ անցան։ 300,000 ազգաբնակութիւնից [illegible] 9,500 [illegible] յոգնածութիւն անկարգութիւններից և ցանկութիւն՝ միմիայն հանգիստ և ապահով լինել դրամաշորթութիւններից և կողոպուտներից։ Կողոպուտների պատճառով դադարեց ապրանքների տեղափոխութիւնը Թաւրիզ-Ղազվին ճանապարհի վրա։ Ռուսներին պատկանող ապրանքները թափված մնում են Միանում։ (Հ. Գ.)

Արդաբիլ, 13 յունիսի

Յունիսի 9-ին այստեղ հասան ռուսաց 120 կօզակներ իրանց կօմանդիրով և երկու օֆիցէրի հետ միասին և միաժամանակ ունենալով իրանց հետ

Տեղիս հիւպատոս Օլֆերիօվը յուլիս ամսին կը տեղափոխվի Վան քաղաքը պաշտօնավարելու. իսկ Արդաբիլի համար նշանակվել է հիւպատոս Միխայիլ Միխայիլօվիչ Գիրսը, որը յունիսի 19-ին ժամանել է Աստարա, իսկ ամսիս 21-ին կը մեկնէ դէպի այստեղ։ Վերջինս եղել է Մէշէդում։

Տեղացի

ԿՐԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ ե ր լ ի ն.—Կրետական հարցը հետզհետէ աւելի է սուր կերպարանք ստանում։ Թիւրքիան ամեն ջանք գործ է դնում պատերազմ առաջ բերելու։

Գերման. արտաքին գործոց մինիստրութիւնը ստացել է Բ. Դրան երկրորդ նօտան, որով նա ճանաչելով կրետացիներ ռազմական պատրաստութիւնները՝ սպառնում է պատերազմ յայտարարել Յունաստանին։

Այդ նօտան այստեղ ճնշող տպաւորութիւն է թողնում և բացատրվում է նրանով, որ երիտասարդ-թիւրքերը կամենում են ի հաշիւ յոյների էժան գնով հեղինակութիւն վաստակել ժողովրդի մէջ։ («Р. С.»)

Օ դ ե ս ս ա.—Զօրքերի հրամանատար գեներալ Կաուլբարսը հաղորդել է «Р. С.» լրագրի թղթակցին, որ ռուսական զօրքերը Կրետէ կղզուց կը վերադառնան Օդեսսա յուլիսի 1-ին։

Դրանով հերքվում է ուրեմն արտասահմանեան մի քանի թերթերի տուած այն լուրը, թէ Ռուսաստանը մտադիր է իր զօրքերը պահել կղզու վրա։

Ցիշեալ թղթակիցը ի միջի այլոց խօսակցութիւն է ունեցել Կ. Պօլսից եկած թիւրք առևտրականների հետ, որոնք հաղորդել են, որ յունական ապրանքների դէմ բօյկօտ սկսելը Թիւրքիայում կրետական հարցի առիթով շատ հաւանական է դառնում։

Տեղական յոյները սակայն անհաւանական են համարում, առարկելով որ դա դիմադրութեան կը հանդիպի պօլսական յոյների կողմից։

— Մենք աւստրիացիներ չենք։ Մեր, յոյներիս թիւը միայն Կ. Պօլսում կէս միլիօնից աւելի է։ Եթէ նրանք կը սկսեն միայն յունական ապրանքներ գործածել և աշխատանքներ տալ միայն յոյն բանւորներին, այն ժամանակ թիւրքերը աւելի կը վնասվեն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ղարաքիլիսայում բացվել են ջրի ամառային դասընթացքներ։

Դասաւանդվում են կաթնատնտեսութիւն, ջուլհակութիւն։

Յուլիսի 2-ից կը սկսվեն գործնական դասեր նաև զամբիւղագործութիւնից։

Բացի այդ՝ դիտաւորութիւն կայ աշակերտների համար կարդալ մի քանի դասախօսութիւններ միղուաբուծութեան, խոտացանութեան, թռչնապահութեան և երկրագործական մեքենաների մասին։

Կաթնատնտեսական բաժնում մինչև այժմ անցնում էին գլխաւորապէս գործնական մասը, իսկ այսօրվանից, յունիսի 25-ից, սկսվում են կանոնաւոր տեսական պարապմունքներ։

Ջուլհակութեան բաժնում անցնում են գործնական արհեստը և գծագրական վարժութիւններ։

Զամբիւղագործութեան բաժնում կանցնեն ուռենիների, եղէգների, յարդի կերտուածքների պատրաստութեան գործնական դասեր։

Դրանք մշտական պարապմունքներն են։ Աշակերտները կարող են ընտրել այդ արհեստներից որևէ մէկը և կամ ուսումնասիրել բոլորը։

Միւս դասախօսութիւնները լինելու են ժամանակաւոր։

Դասընթացքների ընդհանուր կազմակերպողն է Ա. Քալանթար։

Առանձին մասնագիտութիւնների վարիչներն են. կաթնատնտեսութեանը—Մ. Սողոմոնեան, ջուլհակութեանը—Հ. Յովհաննիսեան, զամբիւղագործութեանը — Վ. Սարշենիցկիյ։

Մինչև Սողոմոնեանցի գալը կաթնատնտեսական պարապմունքները կատարվում էին Լ. Զարաֆեանի ղեկավարութեամբ։

Դասախօսութիւնները կարդալու համար հրաւիրված մասնագէտների մասին կը յիշատակենք ժամանակին։

Ամառային դասընթացքների գործունէութեան վրա մերձաւոր վերահսկող նշանակված է Մ. Սողոմոնեան, որին և պէտք է դիմեն Ղարաքիլիսա գնացող աշակերտները։

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԵՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾ ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԻՆ

Ինչպէս յայտնի է, հայ դպրոցներից ամենաառաջնակարգները, իրանց փառաւոր անցեալով ժողովրդից հեղինակութիւն և հմայք վայելողները մեզ մօտ եղել են և այժմս էլ են երեքը. տղայոց Ներսիսեան և օրիորդաց միջնակարգ դպրոցները։ Եւ իսկապէս՝ վերոյիշեալ մտաւոր և բարոյական կրթարանները ամենայն իրաւամբ կարող են համարվել մեր գոհար դպրոցները, որոնք տուել են հայ ժողովրդին բազմաթիւ կրթված, հայ ոգով սնված և հայ լեզուին գիտակ այրեր ու մայրեր, դաստիարակներ ու դաստիարակչուհիներ, ուսուցիչներ և վարժուհիներ, նշանաւոր գործիչներ, հայախօսութիւն և հայութիւն սփռող համեստ աշխատաւորներ ու ականաւոր գրագէտներ և ուսումնականներ։

Սակայն կեանքի անիւը շրջող չարաճճի բաղդը այդ երեք դպրոցներին միակերպ չէ վերաբերվել ու ժպտացել։

Յովնանեան-Մարիամեան դպրոցը ունի սեփական վայելուչ դպրոցական շէնք և ապահովված եկամուտներ հայ ապագայ մայրերի ուսման և կրթութեան գործը հիմնաւոր և կանոնաւոր կերպով առաջ տանելու համար։

Երկրորդ երջանիկ դպրոցը, որին բաղդը այնպէս բարեհաճ ու փառաւորապէս ժպտաց, Ներսիսեանն է, որի նոր շէնքի հիմքը դրեց ամսիս 20-ին ժողովրդի սիրեցեալ Հայրապետ Մատթէոս II Կաթողիկոսը։

Այդ հսկայ շէնքի ծախքը իր վրա է առել յայտնի մեծանուն բարեգործ Ալեքսանդր Մանթաշեանը։ Փառք և պատիւ Մանթաշեանին, որ իր անունը յաւերժացրեց մի այնպիսի կոթողով, որի մէջ ապրելու է երջանկայիշատակ Ներսէս Աշտարակեցու թողած թանգագին ժառանգութիւնը՝ գիտութեան, մայրենի լեզուի և հայութեան սերմարանը, որը պէտք է պահպանվի Մանթաշեանի հաշւով կառուցվող նոր յարմարագոյն և նպատակայարմար շէնքի մէջ աւելի ևս զօրեղ ու փարթամ ծլելու, ծաղկելու ու զարգանալու, որի տուած պտուղները անխտիր վայելում է համայն ցիրուցան ժողովուրդը ամենահեռաւոր վայրերումն իսկ։

Հայ ժողովուրդը հոգու անհուն բերկրութեամբ և անվերջ երախտագիտութեան զգացմունքով յաւիտեանս օրհնութեամբ յիշատակելու է երկու մեծանուն հայ բարերարների՝ Յովնանեանի և Մանթաշեանի անունները, որոնք երկու այնպիսի անգնահատելի համազգային կոթող կառուցին հայութեան համար, որոնց ոչ մի բանով չէ կարելի փոխարինել։

Երրորդ դպրոցը, որ չէ արժանացել չարաճճի բաղդի ժպտացքին դէմքին, է փառաւոր անցեալ ունեցած և մեծ հռչակ վայելած Գայիանեան դպրոցը։ Այդ դպրոցի սեփական շէնքը, որ գտնվում է Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցու գաւթում և որի մէջ զետեղված Գայիանեան դպրոցը մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում,—այս տարի լրանում է դպրոցի գոյութեան քառասնամեակը,—սնուցել է բազմաթիւ հայ մայրեր և կին գործիչներ, ներկայումս միանգամայն հնացել, փտել ու անպէտքացել է, այնպէս որ հայ դպրոցների երկրորդ վերաբացումից յետոյ ստիպված էին Գայիանեան դպրոցը տեղափոխել մի վարձովի բնակարան, որովհետև սեփական հին շէնքը շատ խախուտ է և վտանգաւոր։ Շատ հասկանալի է, թէ որչափ է տուժում դպրոցի ուսման և կրթութեան գործը այն հասարակ պատճառով, որ միմիայն բնակարանի համար դպրոցը ստիպված է վճարել տարեկան մի քանի հազարներ։ Գայիանեան դպրոցը չունի ոչ մի շարժական կամ անշարժ հարստութիւն, որով կարողանար կառուցել նոր շէնք Մողնու եկեղեցու գաւթում գտնվող դպրոցապատկան հողի վրա։

Արդեօք չի՞ գտնվի մի հայ բարեգործ, որ, հետևելով Մանթաշեանի օրինակին, այժմս, Գայիանեան դպրոցի գոյութեան քառասնամեակին, իր անունը ցանկար յաւերժացնել այնպիսի մի պանծալի կոթողով, ինչպիսին լինելու է Գայիանեան դպրոցի նոր շէնքի կառուցման գործը։ Մենք կոչ ենք անում մեր հարուստ բարեգործներին օգտվել այս շատ տեղին և յարմար առիթից և նուիրել հայ ժողովրդին Գայիանեան դպրոցի համար մի նոր շէնք, որ միաժամանակ կը դառնայ ձեռնարկող բարերարի համար մի անջնջելի, փառապանծ կոթող, որին ոչինչ չէ կարող փոխարինել այս փուչ աշխարհում...

Ա. Նազարէթեան

ԳԾԵՐ, ՆԵՐԿԵՐ

IV

Այս անգամ ուզում եմ խօսել մի խոշոր կուլտուրական վրիպման (промахъ) մասին։

Այդ վրիպումը կատարում են ահա մի քանի տարի շարունակ մեր կուլտուրական ընկերութիւնները և նրանց օրինակին հետևելով կամ նրանց միջոցով և մասնաւոր անհատները։

Արդէն երեք-չորս տարի է՝ այդ ընկերութիւնները եռանդուն կերպով սպանում են դպրոցը գիւղերում և փոխանակ կուլտուրա տարածելու՝ տարածում են հակակուլտուրա, թուլացնում դպրոցի ոյժը, վայր են ձգում ուսման, գիտութեան վարկը և վերջապէս տատասկ են ցանում դպրոցի ապագայ կուլտուրական առաջընթացութեան առաջ։

Ի հարկէ, դա գիտակցական վանդալութիւն չէ, որ կատարում են մեր կուլտուրական ընկերութիւնները։

Դա անփորձութեան նշան է, դա ժամանակի սխալ է, դա վրիպումն է այնպէս, ինչպէս շատ անգամ հրացանը կաղ է տալիս (осѣчку даетъ)։

[illegible] խորը համոզված եմ, որ այդ ուղղութեան գործողութեան հիասթափութիւնը արդէն պաշարել է մեր կուլտուրական ընկերութիւնների ղեկավարողներին։

Դեռ երկու-երեք ամիս առաջ ես ունեցայ խօսակցութիւն դպրոցական գործի վերաբերմամբ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան նախագահ Սամսոն Յարութիւնեանի հետ։

Նա վերին աստիճանի անմխիթար գոյներով նկարագրեց իրանց ընկերութիւնից նպաստաւորվող դպրոցները։

Նա ասում էր՝ մեր դպրոցներում դեռ Սաղմոս են կարդում։

Դա արդէն խոշոր ֆակտոր է, որ մեր գիւղական դպրոցները խալիֆայական ֆազիսից դեռ չեն դուրս եկել։

Ասում է Սամ. Յարութիւնեանը աւելի մի սոսկալի նորութիւն. դասարանում որքան աշակերտ կայ, նոյնքան և դասագիրք՝ Լուսաբերի կողքին Սաղմոս, Մայրենի-լեզուի կողքին՝ Աւետարան։

Սրանից հեռու գնալ դպրոցական «առաջադիմութեան» մէջ անհնար է։ Non plus ultra.

Եւ գիտէ՞ք այդ բոլոր աննորմալութիւնը՝ այդ վրիպումը ինչի՞ց է առաջ գալիս։

Դպրոցը բաց անելու սիստեմի և, եթէ ճիշդը ասենք, դպրոցը բացելու ցաւի՝ համաճարակի մէջ։

Մեր կուլտուրական ընկերութիւնները բռնված են շատ և ամեն տեղ դպրոց բաց անելու ցաւով, բայց ոչ իսկական դպրոց։

Այն ողորմելի նպաստները, որոնք տրվում են (100—200—300 ր.) գիւղերին դպրոց բաց անելու, ուղղակի ջուրն են թափվում։

Գիւղը, որը երբէք դպրոց չէ ունեցել, 200—300 րուբլով բաց է անում դպրոց և վարձում մի տիրացու, անգրագէտ ուսուցիչ, որը հաւաքելով 50—60, երբեմն աւելի աշակերտներ մերկ պատերի մէջ՝ «այբ ու բեն» է դաս տալիս։

Երկու հարիւր րուբլանոց ուսուցիչը լինելով խպառ անկուլտուր և զարգացումից զուրկ և չունենալով բոլորովին պատրաստութիւն ուսուցչութեան համար՝ սկսում է իր կործանիչ դերը։

Կամաց-կամաց, եաւաշ-եաւաշ սառեցնել և դպրոցը, և ուսուցչի կոչումը, և գիտութիւնը։

Աւելացրէք դրա վրա և անբարոյականացնող նշանակութիւնը ձրիակերութեան։

Ուսումը և գիտութիւնը գիւղացին ստանում է ձրի, անփող, հետևապէս մի բան, որը գին, արժէք չունի։

Գիտեմ մի գիւղ, որը ստանում է 200 ր. նպաստ, ունի 240 րուբլանոց ուսուցիչ, խոստացել է տալ 40 ր. ինքը գիւղը և այժմ չէ ցանկանում տալ և այդ 40 րուբլին, այլ նորից դիմում է նոյն ընկերութեանը, որ 40 րուբլին էլ տայ։

Այն ինչ՝ կայ մի ուրիշ ճանապարհ, ուրիշ հնար, որ այդ փշրանքները՝ նպաստները կարող էին ծառայել գործին և իրական արդիւնք ցոյց տալ։

Գիտեմ և մի գիւղ, որը ստանում է 200 ր. նպաստ. կայ այդ գիւղից 1—2 վերստ հեռաւորութեան վրա մի այլ գիւղ, որին նոյնպէս տրվում է նպաստ 200 ր.՝ դպրոց բանալու։

Այդպիսով երկու գիւղումն էլ դպրոց է բացվում, երկու գիւղումն էլ դպրոցի ըսկզբունքը աղճատված մնում, որպէսզի և ապագայում, երբ իսկական դպրոց հիմնվի, առաջ գային աննկարագրելի դժուարութիւններ։

Ասացէք, խնդրեմ, ի՞նչ դպրոց կարող է լինել 200 րուբլով։

Դրանք դպրոցներ չեն, մեդրեսէններ են։

Իմ խորը համոզմունքով՝ աւելի լաւ է մի գաւառում մի կարգին, բառիս բուն նշանակութեամբ դպրոց ունենալ, պահել, քան տասնեակ «մեդրեսէններով» լցնել նոյն գաւառը։

Մի՞թէ հնարաւոր չէ մի քանի իրար մօտ գտնված գիւղերում բանալ մի դպրոց և փոխանակ 200 ր. նպաստ տալու՝ աւելացնել 800—1000 ր. և պայմանաւորել գիւղացուն տալ անպատճառ և իրր, աշակերտական թոշակ, եկեղեցուց նպաստ կամ մի կտոր հող, և ապա բանալ իսկական դպրոց, իսկական կուլտուրական օջախ և ոչ մոխրակոյտեր, որոնց տակը եղած կայծն էլ կը մարի, կը հանգչի։

Եւ նպաստ տալ այն գիւղին, գերադասել այն գիւղը, որը արդէն ինքնօգնութեան սաղմ ունի, որը ինքը ևս գալիս է դպրոցի մի քարը տաշելու։

Ահա այդ է ճանապարհը։ Ահա այդ է իսկական կուլտուրական գործը։

Մոռացէք ձեր սիստեմը և խաչ քաշեցէք ձեր բացած, ունեցած դպրոցների վրա։

Բացէք նորը և ուժեղացրէք, հաստատեցէք նրա պատերը այնքան, որ չը փլվեն, նրանց ճեղքերից չը վիժվի ձեր տուած լոյսը։

Не въ количествѣ, а въ качествѣ!

Յակովբ Գենջեան

ՄԻ ՏԳԵՂ ԵՐԵՒՈՅԹ

Գորիս, 2 յունիսի

Վերջին երկու ուսումնական տարիներում Զանգեզուր եկած ուսուցիչների մէջ պատահել են անհատներ, որոնց մի շարք ամօթանքի արժանի արարքը միանգամայն նսեմացնում է ուսուցչի կոչումը և վարկը [illegible] տալ սերունդի առաջ։

Գորիսը գաւառիս կենտրոնը լինելով, քիչ բացառութեամբ, բոլոր ուսուցիչները դասագրքեր և այլ պիտոյքներ գնում են Գորիսի գրավաճառներից, խոստանալով շատ մօտ օրերում փողը վճարել։ Սակայն դէպքեր են պատահել, երբ ուսուցիչը գրքերի փողը ծախսել և գրավաճառին մինչև արձակուրդ փող չէ տուել. շատերը վերցրել և անյայտացել են. և ահա երկրորդ տարին է, որ մի քանի ուսուցիչներ դեռ իրանց պարտքերը չեն վճարել։

Բացի այդ, ընկեր ուսուցիչները, երբեմն կարիքից ստիպված, զանազան պարոններից կամ հէնց իրանց ընկերներից փող են վերցնում անյետաձգելի կարիքներ հոգալու. և այդպիսի պարտքերը ոչ միայն չեն վճարում, այլ և մինչև իսկ հրապարակօրէն ասում են, որ «այո՛, թէև վերցրել եմ պարտք, բայց չեմ վճարելու»։

Ասացէք, խնդրեմ, ընկեր ուսուցիչներ, ինչո՞վ են մեղաւոր ուսուցչի բարեխղճութեան և կոչման վրա վստահացող գրավաճառները և կողմնակի անձինք, որոնք գրքեր են բաց թողնում և կամ փոխարինաբար փող են տալիս։

Փող ունեցած ժամին՝ վերցրած պարտքը չը վճարելը, մեր կարծիքով, անչափ դատապարտելի է, որովհետև այդ վարմունքով վաճառականների դէպի մեզ ունեցած վստահութիւնը և հաւատը փչացնում էք և վարկաբեկում ուսուցչի կոչումը։ Ուսուցիչը աֆերիստական ձգտումներից միանգամայն հեռու մնալու է. ինչ արած, որ նա սուղ դրութեան և կարիքի մէջ է օրերն անցկացնում։

Սազանդարեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մանգլիս, 20 յունիսի

Տեղիս հայոց ծխ. դպրոցին սպառնում է առ միշտ փակվել առաջիկայ սեպտ. ամսից։ Եւ այդ նոր բան չէ. ամբողջ 2 տարի է, որ ապիկար մարդիկ պատրաստում էին այդ աղէտը մեր դպրոցի համար։

Ետ դառնանք մի քիչ դէպի անցեալը։

1907 թ. տեղիս հայ հասարակութիւնը ընտրում է 4 ծխ. հոգաբարձուներ։ Սրանք հէնց առաջին տարին հանգանակում են ամառանոցաւորների մեծ մասնակցութեամբ դպրոցի օգտին մօտ 1100 ր.։ Գլխաւորապէս օժանդակողները եղել են ամառանոցաւորները. տեղացիները փոքր մասնակցութիւն են ունեցել։ Մինչև այդ ժամանակները չէ եղել այդպիսի մեծաքանակ նուիրաբերութիւն։ Բայց տեսէք, որ դեռ տարին չը լրացած չարամիտ մարդկանց մէջ միտք է յղանում փոխել այդ հոգաբարձութիւնը։ Ոչ մի յարգելի պատճառ չը կար։ Այդ կեղծաւորներին օգնութեան է հասնում մի ամբողջ խմբակ սևագգեստ և սևահոգի մարդկանց, որոնք ձեռք ձեռքի են տալիս և սկսում գործել։ Նպատակին հասնելու համար ոչ մի միջոց չեն խնայում. սկսում են պղտորել թէ տեղացիների և թէ մասամբ եկւորների մտքերը, խոչընդոտներ են սարքում հոգաբարձութեանը, խառն ժողովներին չեն յաճախում, գրգռում են տեղացիներին հետևելու իրանց օրինակին, մինչդեռ հոգաբարձութիւնը ճիգն էր թափում մօտեցնել ամառանոց եկածներին թէ տեղացիներին և թէ դպրոցի ամեն մի կարիքներին։ Միայն այս կերպով կարելի էր ապահովել տեղիս դպրոցը։ Տարեկան 600 ր. ծախսը վեր է տեղացիների ոյժերից։

Դեռ հոգաբարձութիւնը իր գործունէութեան տարին չը բոլորած՝ միւս տարվայ համար հանգանակութիւն անելու և միջոցներ հայթայթելու համար էր աշխատում։ Եւ ահա դպրոցի թշնամիները լարում են իրանց բոլոր ոյժը՝ խանգարելու նրան և սկսում են լուր տարածել, որ տեղացիներից մէկը խոստանում է ապահովել դպրոցը։ Ամառանոց եկածները ակամայ հարց են տալիս, թէ էլ ի՞նչ էք ուզում մեզանից, քանի որ ուզողը եկել ու չոքել է ձեր դրանը։ Հոգաբարձութիւնը ստիպված էր դադարեցնել հանգանակութիւնը։ Այդ կեղծաւոր բարերարը մինչև օրս էլ ոչինչ չարաւ։ Դպրոցը ծախսեց ու պրծաւ իր վերջին կոպէկները։

Միջանկեալ մի բան. բարերարի յայտարարութեանը հաւատում են ոմանք և նամանաւանդ մեր միամիտ տեղացիները, որոնք այդ սուտ բարերարի համար հոգի անգամ չեն խնայում։

Դաւադրութիւնը շարունակվում է։

Ամառը վերջանալու վրա է, դպրոցի թշնամիները կարողանում են մի ժողով հաւաքել և որոշումն կայացնել, որ ամբողջ հոգաբարձական մարմինը երեցփոխի հետ փոխվի, նորը ընտրվի, առանց պատճառաբանելու, առանց պարզելու իրանց դիտաւորութիւնը։ Հոգևոր կառավարութեան կարգադրութեամբ՝ հին հոգաբարձութիւնը արձակվում է, դեռ չը լրացրած երեք տարին, և միայն մնում է երեցփոխը։ Թէ ինչո՞ւ միայն վերջինս մնաց, գաղտնիքը գիտէ միայն հոգ. կառավարութիւնը։

Աշնանը թեմ. առաջնորդի կարգադրութեամբ նոր ընտրութիւններ կատարվեցին և ընտրվեցին երկու հոգաբարձուներ, որոնցից մէկը շուտով այստեղից հեռացաւ և մնաց միւսը։

Արձակված հոգաբարձութիւնը ի միջի այլոց աշխատում էր, որ ամառանոցաւորները մեծ մասնակցութիւն ունենան տեղիս գործերում խորհրդակցական ձայնով, տեղի ունենան խառն ժողովներ, եկածներից ընտրվեն վերստուգիչ անձինք, որոնք նիւթական եկամուտներին և ծախսերին տեղեկանալուց յետոյ հաշիւ ներկայացնեն խառն ժողովին։

Այս բոլորը նոր բաներ էին և ահա խաւարի գործիչներին շատ դուր չեկաւ, և ընտրված երկու հոգաբարձուներից նա, ով մնաց այստեղ, միշտ, տեղն եկած դէպքում, շեշտում էր, թէ եկւորները, ամառանոցաւորները, որոնք դպրոցի օգտին արված նուիրաբերութեան մէջ աչքի ընկնող տեղ են բռնում, իրաւունք չունեն որևէ կերպով միջամտել տեղացիների գործերին...

Մեր հասարակութեան շահերի և առանձնապէս դպրոցի թշնամիները հասան իրանց նպատակին։ Հին հոգաբարձութիւնը հեռացաւ։ Շատ հասարակական գործեր և անելիքներ մնացին թերի ու անկատար, ամեն ինչ խափանվեց և դպրոցը մնաց որբ, բառիս բուն նշանակութեամբ։ Մի հոգաբարձու ու մի երեցփոխ ամիսներով ոտք չէին դնում դպրոցի շեմքին, չը գիտէին թէ ինչպէս է անցնում ուսումը։

Նկատված է, որ յաճախ ոչ թէ նիւթական սղութիւնն է խանգարում առաջ տանել մի օգտաւէտ գործ, ձեռնարկութիւն և ժամանակի պահանջ, այլ այն, որ գործի գլուխ են կանգնած լինում այնպիսի մարդիկ, որոնք չունեն դէպի հասարակական շահաւէտութիւնն այն գիտակցութիւնը և նախանձախնդրութիւնը, որոնք կարևոր և անհրաժեշտ են։

Ա. Ե.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետ գեներալ-մայօր Ռեաբինկինի հրատարակած պարտադիր որոշման համաձայն արգելվում է Ներսիսեան փողոցում՝ սկսած Ալեքսանդրեան այգու մօտից մինչև Բարոնսկայա փողոցը՝ մայթերի վրա և փողոցներում մանրունքի առևտուր անելը։ Յանցաւորները կենթարկվեն 3 ամսվայ բանտարկութեան կամ 3000 րուբլի տուգանքի։ Յիշեալ պատժին ենթարկելու համար լիազօրվում է Թիֆլիսի նահանգապետ Մ. Ա. Լօզինա-Լօզինսկին։

◆ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը 100 ր. է յանձնել նահանգական բանտային դիրեկտօր՝ Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Ի. Խատիսեանին Թիֆլիսի բանտարկեալների սնունդը բարելաւելու նպատակով։ Յիշեալ գումարը Ա. Ի. Խատիսեանը ուղարկել է Թիֆլիսի բանտային կօմիտէտին։

◆ Լեվ Նիկ. Տօլստոյից Ատրպետը ստացել է հետևեալ նամակը. «Մահմեդ-Ալի-Շահ» գրքի հեղինակին։ Բլագոդատնոյէ, 15 յունիսի, 1909 թիւ։ Շատ շնորհակալ եմ ձեզանից ձեր գիրքը ինձ ուղարկելու համար։ Ես այնտեղ գտայ ինձ համար շատ նոր ու վերին աստիճանի հետաքրքրական բան։ Ինձ հետաքրքրում են նոյնպէս իրանց վերնագրերով ձեր ուրիշ գրքերը ևս, որոնք յիշված են յայտարարութեան մէջ. «Շիա հոգևորականութիւնը», «Բաբիների աղանդը», «Հարկային սիստեմը Պարսկաստանում», «Երիտասարդ Թիւրքական շարժումը»։

◆ Երէկ, ամսիս 24-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատում դռնփակ քննվեց Յարութիւն քահ. Ծուղուրեանցի «Զատոյի բաղդի անիւը» վերնագրով վիպական գրքի գործը, որ անորոշ ժամանակով յետաձգվեց այն պատճառով, որ մեղադրեալը և իր պաշտպանը առարկեցին, թէ գրաքննական կօմիտէտը թարգմանութիւնները կատարել է սխալ և նախադասութիւններից մէջ չէ բերել բացատրող և լրացնող մասերը։

◆ Թիֆլիսի փոխադարձ վարկի ընկերութիւնը ձեռք է բերել Թայիրեանի նախկին տունը՝ Սոլոլակի փողոցում, ընկերութեան համար շէնք կառուցանելու նպատակով, որի կառուցումը շուտով ձեռնարկվելու է։

◆ Մօտ օրերս Նաւթլուղում կը սկսվի կառուցվել երեխաների հիւանդանոցի շէնքը քաղաքին արված այն նուիրաբերութեան հաշւով, որ արել են եղբ. Զուբալօֆները։

◆ «Дѣтскій Міръ» ընկերութիւնը յունիսի 29-ին, ժողովրդական տան մէջ, տալու է մանկական ներկայացում էժանացրած գներով։

◆ Ստացանք Գրիգորիս ա.-ք. Երզնկեանցի կազմած դասագիրքը՝ «Ուսումն Աստուածպաշտութեան Հայաստանեայց առաքելական ս. եկեղեցու», Թիֆլիս, գինը 50 կոպէկ։

◆ Կովկասեան շերամապահական կայանին կից, Մուշտայիդում, յունիսի 21-ից բացվել են շերամապահական և մեղուապահական դասընթացքներ։ Պարապմունքները տեղի են ունենում մի քանի մասնագէտների ղեկավարութեամբ թէ տեսականօրէն և թէ գործնականօրէն։ Այս տարի դասընթացքը մտնողների թիւը հասել է 60-ի և դեռ շատերը դուրսն են մնացել, որովհետև գործնական պարապմունքների համար շինութիւնը փոքր է։ Պարապողների մէջ գիւղական դպրոցների ուսուցիչներն ու վարժուհիները աչքի ընկնող թիւ են կազմում։

◆ Թիֆլիսում վրացերէն լեզուով հրատարակվող «Մատրախի» (Մտրակ) երգի- [illegible] խմբագիր Բօլքվաձէն դատաստանական պալատի վճռի համաձայն կալանաւորված է ու բանտարկված։ Նա, ինչպէս յայտնի է, դատապարտված է միամեայ բանտարկութեան։

◆ Քաղ. վարչութեան ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, ներկայ յունիս ամսի վերջերին հարաւ-արևմտեան նահանգներից Թիֆլիս են բերելու մեծ քանակութեամբ եղջիւրաւոր անասուններ, որ գնել են Թիֆլիսի մի քանի խոշոր մսավաճառներ։ Վերջին տարիներս ազգաբնակութեան կարիքները հոգացվում էին միայն տեղական անասունների մսով, որովհետև ուրիշ տեղերից մսացուներ չէին բերվում, ուստի պէտք է սպասել, որ այդ նոր մսացուների բերելը հնարաւորութիւն կը տայ պակասեցնելու մսի գները։

◆ Յունիսի 22-ին տեղի ունեցաւ ժողովրդական համալսարանների ընկերութեան վարչութեան նիստը։ Անդամներից շատերի չը յաճախելու պատճառով որոշված է վարչութեան հերթական նիստերը համարել օրինաւոր՝ քանի հոգի էլ ներկայ լինեն։ Դպրոցական գործերը կարգի բերելու համար ընտրված է յատուկ մասնաժողով, որին յանձնարարված է զեկուցում ներկայացնել մինչև առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ը։ Որոշված է միջնորդութիւն զարթեցնել, որպէսզի ընկերութեան վարչութեանը հնարաւորութիւն տրվի Զուբալօվի ժողովրդական տանը դասախօսութիւններ կազմակերպելու ուրիշ օրեր էլ։ Ինչպէս յայտնի է, նրան թոյլատրված է միայն մի օր շաբաթական՝ կիրակի օրերը։ Վարչութիւնը մերժել է ընկերութեան դպրոցների ուսուցիչների խնդիրքը՝ ամառվայ ամիսների ռոճիկները, որ հասնում է մօտ 700 րուբլու, վճարելու միջոցներ չունենալու պատճառով։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունիսի 20-ին Ճավճավաձևսկայա փողոցում № 11-րդ տանը ապրող Սոֆիա Սափարեանը յայտնել է ոստիկանութեանը, որ իր ազգական՝ Նախիջևանի գաւառի բնակիչ Արամ Տէր-Միքայէլեանը ստանալով իրանից վաճառելու նպատակով 14 կզաքիսի (куница) մորթիներ 350 րուբլու արժողութեան, պարսկական 3 շալեր՝ 150 րուբլու արժողութեան և մարգարիտներով զարդարված ոսկէ ականջօղեր՝ 750 րուբլու, ընդամենը 1250 րուբլու արժողութեան, վաճառել է այդ իրերը, իսկ փողը իւրացրել ու անյայտացել։ Ոստիկանութեան ձեռք առած միջոցներով պարզված է, որ Տէր-Միքայէլեանը ականջօղերը գրաւ է դրել Իվանովի դրամարկղում 200 րուբլով, իսկ գրաւատոմսը վաճառել է 58 րուբլով, Օլգինսկայա փողոցում ոսկէ ու արծաթէ իրերի արհեստանոց ունեցող հրէայ

Այգենբէրգին, որը և յետ է գնել իրերը Իվանովի դրամարկղից։ Օղերը ստացված են Այգենբէրգից։ Տէր-Միքայէլեանը յունիսի 22-ին կալանաւորված է։ Նա խոստովանել է իր յանցագործութիւնը, աւելացնելով, որ չէ կարող ցոյց տալ, թէ ում է վաճառել մորթիներն ու շալերը։ Քննութեան արձանագրութիւնը Տէր-Միքայէլեանի ու գոհարէ օղերի հետ միասին ուղարկված է Թիֆլիսի քաղաքի 1-ին հաշտարար բաժանմունքի քննիչին։

✦ Յունիսի 22-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Թիֆլիսի քաղաքացի Ս. Ա. տեղեկացրեց ոստիկանութեանը, որ Աւճալեան և Իւբերեվսկայա փողոցների անկիւնում երկու կասկածելի անձնաւորութիւններ ատրճանակներով զինված կանգնած սպասում են իր՝ Ս.-ի և նախկին քաղաքապահ Ս.-ի կեանքի դէմ մահափորձ անելու նպատակով։ Տեղական թաղական վերահսկիչը երեք քաղաքապահ վերցնելով տեղեկացնողի հետ միասին իսկոյն շտապեց ցոյց տրված տեղը, սակայն անծանօթները, նկատելով ոստիկանների մօտենալը, սկսեցին փախչել դէպի անդրկ. երկաթուղու տների կողմը։ Այնուամենայնիւ ոստիկանները հասան և չարագործներին կալանաւորեցին։ Բռնելիս՝ նրանցից մէկը հանեց գրպանից «մաուզէրի» սիստեմի ատրճանակը և կրակեց դէպի Ս.-ն, բայց գնդակը վրիպեց նպատակից և, կպչելով օգնութեան շտապող քաղաքապահ Բ.-ի վերնաշապկի թեւից, անցաւ անվնաս։ Նրան իսկոյն զինաթափ արին. երկրորդ չարագործի մօտ ոչինչ չը գտնվեց, ըստ երեւոյթին փախչելու ժամանակ նա դէն էր ձգել ատրճանակը։ Կալանաւորվածներից մէկը իրան անուանել է Ղզլախի գաւառի բնակիչ Իվան Պետրով և զէնք կրելու թոյլտուութիւն չունի, իսկ երկրորդը Թիֆլիսի քաղաքացի է՝ Նիկոլայ Մամացեվ ազգանունով. երկուսն էլ որոշ պարապմունք չունեն։

✦ Յունիսի 23-ին, մօտաւորապէս գիշերվայ ժամը 1-ին, Լերմոնտովսկայա փողոցում № 11 Փրիդոնեանի տանը, թիւրքահպատակ,—արհեստով խոհարար,—Միհրան Մովսիսեանը դաշոյնի 7 հարուածներով սպանել է իր բնակարանի պատշգամբում քնած՝ ինժեներ Էնֆիաճեանցի կառավարիչ՝ Թիֆլիսի ժառանգական պատուաւոր քաղաքացի Չիթախ Չիթախեանին։ Ոճրագործութիւնը կատարելուց յետոյ Մովսիսեանը փորձում է փախչել, սակայն օգնութեան շտապող ոստիկանները բռնում են նրան։ Սպանութեան շարժառիթը վրէժխնդրութիւնն է նրա համար, որ հանգուցեալ Չիթախեանը արձակել էր Մովսիսեանին իր կոպիտ վարմունքի համար։

✦ Յունիսի 23-ին, երեկոյեան ժամը 11-ին, Մէյդանի հրապարակի վրա կանգնած հերթապահ ոստիկանը կալանաւորել է Թիֆլիսի քաղաքացի Գէորգ Սուքիասեանցին՝ գողացված գորգերով, որոնք, ինչպէս պարզվեց, գողացել էր նա ս. Գէորգ եկեղեցուց։

✦ Յունիսի 23-ին 10-րդ քաղաքամասում ոստիկանութիւնը զինուորական պահակների օգնութեամբ շուրջկալի ժամանակ կալանաւորել է 19 հոգի անցագիր չունեցողների։

✦ Յունիսի 23-ին 7-րդ քաղաքամասում կալանաւորված է աքսորավայրից ինքնակամ Թիֆլիս վերադարձած Կոստանդին Օհանէսովը։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ինժեներ Բորիսովի ու նրա կառապան Սամսոն Տարաբուրինի սպանութեան գործի առիթով խուզարկու ոստիկանութիւնը աւարտել է հարցաքննութիւնը, որի համաձայն պարզվում է, որ մի ինչ-որ պահեստի պրապորշչիկ Աճարոնեանց, որը ծառայում էր եղբ. Միրզոյեանների Բիբի-Էյբաթի գրասենեակում, և միենոյն ֆիրմայի գործակատար Աւետիս Աբրամեանցը կասկածի տակ են ընկնում, որ նրանք են անստորագիր նամակ ուղարկել հանգուցեալ Բորիսովին՝ նախազգուշացնելով նրան իր կեանքի դէմ պատրաստվող մահափորձի մասին։ Նրանք երկար ժամանակ չէին խոստովանում այդ, բայց վերջի վերջոյ հարկադրված եղան խոստովանելու, որ յիշեալ նամակը Աճարոնեանի թելադրութեամբ գրել է մի ինչ-որ օրիորդ Թառայեան, որ այդ նամակը նրանք ուղարկել են Բորիսովին, որովհետև պատահաբար իմացան նրա կեանքի դէմ պատրաստվող մահափորձի մասին, և որովհետև Բորիսովը չէր լսում բանւոր նախազգուշացումներին, ուստի նրանք վճռեցին ուղարկել այդ անստորագիր նամակը։ Յիշեալ Թառայեանը խոստովանեց, որ ինքն է գրել նամակը, իսկ Աճարոնեանցն ու Աբրամեանցը խոստացան որոնել այն անձանց, որոնք դաւադրութիւնը կազմակերպում էին Բորիսովի դէմ, այդ պատճառով էլ իշխանութեան թոյլտուութեամբ Աճարոնեանցը քննութիւն կատարելու ժամանակ ազատ արձակվեց, որպէսզի գտնէ նրանց, բայց նա ոչ ոքի չը գտաւ։ Այդ գործի մէջ իբրև մեղսակիցներ պատասխանատուութեան են ենթարկվում եղբ. Միրզոյեանների ֆիրմայի Բալախանիի բարձրապաշտօն ծառայողներից մէկը և ստորին ծառայող Կարապետ Բաբայեանցը, որի մօտ խուզարկութեան ժամանակ գտել են հրացան, ատրճանակներ, փամփուշտներ, կեղծ մազեր, ըստ երեւոյթին գրիմի համար (խուզարկու ոստիկանութեան հաւաքած տեղեկութիւնների համաձայն սպանողը փոքրիկ կեղծ միրուք է եղել կպցրած), ապա Ադամեանի նաւթահանքի մասլենշչիկ Իսահակ Սուսեանցը, «Նէֆթ» ընկերութեան մուրճահար Յովակիմ Յովսէփեանը, նոյն նաւթահանքի բանւոր Աւետիս Մանգասարեանը, ժէլօնշչիկ Յարութիւն Թունեէվ և Յովսէփ Մանգասարեանը, «Ի. Դ. Ադամեան և եղբ. ընկ» գրասենեակի ծառայող Իվան Բալայեան, առևտրական Լեւոն Մամիկոնեան, «Նէֆթ» ընկերութեան բանւոր Բէգլար Մանգասարեան և «Կասպիական ընկ.» ու «Նէֆթ» ռուսական ընկերութեան բանւորներ՝ Յովհաննէս Բալասանեան ու Սողոմոն Համբարձումեան։

Յիշեալ անձերից 13-ը առայժմ պահվում են խուզարկու ոստիկանութեան մէջ։ («К.»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 21 յունիսի

Դերասան Աբրահամեանը, տեղիս մի քանի երիտասարդների մասնակցութեամբ, ծխ. դպրոցի դահլիճում շաբաթ, ամսիս 20-ին, տուեց իր երկրորդ ներկայացումը։ Խաղացին «Արեան-բիծ» 3 գործ. դրաման։ Խաղը անցաւ շատ թոյլ։

Ֆրանսիայի արիստոկրատիական կեանքից վերցված դրաման, շնորհիւ իր բարդ բովանդակութեան, գաւառացուն անհասկանալի մնաց։

Հասարակութիւնը յուզվելու փոխարէն մինչև վերջը ծիծաղեց դերակատարների անշնորհք խաղի վրա։

Վերջում խաղացին Ա. Չեխովի «Медвѣдь» կոմեդիան, որը, չը նայած իր գեղեցիկ սիւժէտին, նմանապէս շատ թոյլ անցաւ։ Հասարակութիւնը չափազանց դժգոհ հեռացաւ դահլիճից։ Մ. Ղազարեանց

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Գ. Խրուստալեվ «Պարսկական յեղափոխութիւնը», թարգմ. ֆրանսերէնից։ Ժընև, 1909 թ., 17 և IV եր., գինն է 12 կոպէկ։

1905—6 թ.թ. ռուս բանւորական շարժման Պետերբուրգի գլխաւոր ղեկավար Խրուստալեվ-Նօսարի—այժմ քաղաքական տարագիր Ֆրանսիայում—այս աշխատութիւնը չէ գալիս հարստացնելու մեր ըմբռնումը պարսկական յեղափոխութեան վերաբերեալ. հեղինակը աշխատել է, յենված լրագրական տեղեկութիւնների վրա, բնորոշել Իրանի շարժման նախնական շրջանը և գլխաւորապէս շիա-հոգևորականութեան ծանօթ դերը։

Հեղինակի անձնական անծանօթութիւնը երկրի հետ չէ լրացված գէթ գոյութիւն ունեցող գրականութեան լայն տեղեկութիւնով։ Օրինակ՝ Խրուստալևը հաստատում է, որ «նախնական կրթութիւնը Պարսկաստանում աւելի զարգացած է, քան նոյնիսկ Եւրոպայի մի քանի պետութիւններում» (եր. 7)։ Չը խօսելով այն բանի մասին, որ գրել-կարդալը դեռ նախնական կրթութիւն չէ, որը ենթադրում է աւարտած զարգացողութեան յայտնի վերջացված շրջան (ցիկլ), այդ դրական պնդումը առնուազն չափազանցված է. մեր Կովկասի մահմեդական շեները գտնվում են անտեսական քաղաքական-կրթական աւելի բարեբաստիկ պայմանների մէջ, և սակայն գրագիտութեան տոկոսը չէ բարձրանում, անգամ քաղաքներում, 10—12 տոկոսից։ Դժուար է ենթադրել, որ սրանից աւելի լինի պարսկական գրագիտութեան տոկոսը, մինչդեռ ամենայետին գրագիտութեան եւրոպական երկիրը, Ռուսաստանը, տալիս է 28 տոկոս...

Սխալ է հեղինակի մի այլ պնդումը, թէ «10—15 տարի առաջ մանր անտեսութիւնը, հովանաւորված մաքսային բարձր տարիֆներով, կարողանում էր ազատութեամբ դանդաղ զարգանալ, առանց վախենալու եւրոպական արդիւնագործութեան մրցումից» (եր. 6)։ Մաքսային տարիֆը Պարսկաստանում երբէք չէ ունեցել հովանաւորական բնոյթ—մեծ մաքսի ենթարկել ներմուծվող այն ապրանքները, որոնք արտադրվում են հովանաւորող երկրում.—մաքսը միշտ ունեցել է զուտ ֆիսկալ նպատակ՝ գանձարանի արդիւնքը, և երբէք նա բարձր չէ եղել ու դիֆերենցիալ՝ զանազան չափով ուրոյն-ուրոյն ապրանքների համար. թէ ներմուծվող, թէ արտահանվող ապրանքները ենթակայ են եղել, 1828 թւից մինչև Մուզաֆֆէր-Էդդինի օրերը, 5% մաքսի անխտիր ապրանքի տեսակին (տես մեր յօդուածը՝ «Պարսկաստանի արտաքին առևտուրը», «Մշակ», 1908 թ., № 110)։

Խօսել լրջօրէն պարսկական բիւրօկրատիայի մասին (եր. 7) հազիւ թէ կարելի լինի, քանի որ երկրում երբէք գոյութիւն չէ ունեցել ուժեղ, կենտրոնացված միապետական կառավարութիւն, այն, ինչ որ գերմանացի գիտնականները կոչել են ոստիկանական պետութիւն, որ սնուցել, առաջ է քաշել բիւրօկրատական ձևը։ Անուանել ամեն պետական ձևի պաշտօնեաներին բիւրօկրատիա՝ դա կը մեղանչէ խօսքիս թէ պատմական իմաստին, թէ նրա գաղափարի էութեանը։

Անշուշտ lapsus calami, գրչի սխալ է հեղինակի մի դարձուածը, թէ «պարսիկ ժողովուրդը առաջինն է Արևելքի ժողովուրդներից, որ իր սեփական ուժերով ձեռք է բերել իր ազատութիւնը և օրինակ դարձել միւսներին» (եր. 17). հեղինակը մոռացել է Ճապոնիան և անգամ Չինաստանը, որի սահմանադրական շարժումը ունի աւելի քան տասն տարվայ պատմութիւն։

Բրօշիւրի թարգմանիչը կցել է Կարլ Կաուցկու նամակը («Մշակի» ընթերցողներին արդէն ծանօթ անցեալ տարվանից), ի պատասխան պարսկական սօցիալ-դեմօկրատների, թէ ինչ դիրք նրանք բռնեն արդի շարժման մէջ։

Մենք կարծում ենք, որ Կաուցկու՝ Իրանի ընկերները ինքնին կարող էին տալ աւելի հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն, քան ներկայ թարգմանականը, եթէ միայն հեռու մնային «մարքսիստական» շաբլօնից, որի մասին ինքը, այս ուսուցման մեծ հիմնադիրը, հեգնօրէն ասել էր. «Moi, je ne suis pas marxiste» !(Ես մարքսիստ չեմ)...

Պետրոս Զաքարեան

ՄԻ ԳՐԱԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Մի առիթով ձեռքս ընկաւ Ա. Օլթեցեանի «մանկավարժական ինքնուրոյն աշխատութիւնը», որի վերնագիրն է՝ «Ընդհանուր դիդակտիկա կամ ուսմունք դասաւանդութեան» (տպ. Թիֆլիս, 1906 թ.)։ Թերթում եմ գիրքը և գտնում, որ գրանում ոչ միայն նիւթն ու գլուխների դասաւորութիւնը, այլ և նախադասութիւններն անգամ ինձ ծանօթ են թւում։ Իսկոյն ճանաչեցի գրուածքի իսկական հեղինակին։ Գրադարանիցս վերցնում եմ Dr. Toischer-ի «Treoretische Pädagogik»-ը, մի գիրք, որ ես ուսանող ժամանակս ձեռքիս տակ եմ ունեցել. բաց արի պատահական մի գլուխ. պէտք է որ ընթերցողը գուշակէ, թէ ինչ գտայ. ի հարկէ սկզբից մինչև վերջը արտագրած անյաջող կրճատումներով անշնորհք կերպով թարգմանած. ասում եմ անշնորհք, որովհետև, ինչպէս պարզ երևում է, մեր թարգմանիչը գերմաներէն լեզուն լաւ չէ հասկանում և Toischer-ի հեղինակութիւնը այլանդակել, անդամահատել է և այնպէս յանդգնօրէն տուել հայ ընթերցողին՝ գրքի ճակատին իր անունը դրօշմելով, գիրքը իր սեփական ուղեղի ինքնուրոյն արտադրութիւն կոչելով։ Ասացի, որ մի ամբողջ գլուխ, որ բաց արի պատահմամբ, սկզբից մինչև վերջ, ուղղակի բառացի, անշնորհք կերպով թարգմանված է, կարծես թէ Ա. Օլթեցեանը թարսի պէս անբախտաբար է գտնվել հէնց այդ գլխում. սկսեցի գիրքը ուշադրութեամբ թերթել կրկին անգամ և գտայ, որ Ա. Օլթեցեանի անունով հրատարակված գիրքը, 108 մեծադիր երեսներ, ամբողջապէս թարգմանութիւն է գերմանական 2—3 մանկավարժական ձեռնարկներից, և այն էլ անյաջող, անշնորհք թարգմանութիւն։ Այնուհետև ես մանրազննին կերպով համեմատութեան աշխատանքը յանձն առայ՝ մեր այլանդակված գրականութեան մէջ այդ պլագիատը երևան հանելու համար։

Աւելի ցայտուն գոյներով ներկայացնելու համար, ես պիտի առաջ բերէի նախ հայերէն թարգմանութիւնը և ապա գերմաներէն բնագիրը, բայց որպէս զի լրագրական սուղ էջերը զբաղեցրած չը լինեմ, առաջարկում եմ հետաքրքրվողներին և ձեռնհաս անձերին վեր առնել Dr. Toischer-ի հեղինակութիւնը և Օլթեցեանի գիրքը և բանալ առաջնի գրքի 8—10-դ երեսները (§ 5. «Die Aufgaben der Erziehung»), իսկ վերջնի՝ 13—15-րդ երեսները (§ 4. «Մանկավարժութեան պաշտօնը»), համոզվելու համար մեր ասածների ճշմարտութեան մէջ։

Գրագողութեան աւելի պերճախօս փաստ չէ կարող լինել բացի վերոյիշեալից. հարկ եղած դէպքում ես կարող եմ ցոյց տալ, որ Ա. Օլթեցեանը իր անունով հրատարակած գրքում՝ անգամ մէկ հատիկ ինքնուրոյն պարբերութիւն չունի։ Այդ դեռ բաւական չէ. Ա. Օլթեցեան ոչ միայն իր անշնորհ թարգմանութիւնը հրամցնում է հայ հասարակութեանը որպէս ինքնուրոյն հեղինակութիւն, այլ և նա, զանազան տեղերից քաղելով որոշ մտքեր և կարկատելով միմեանց, մանկավարժական աքսիոմներ է ստեղծել և հայ ուսուցչին հրամցրել...։ Բայց այդ մասին հարկը պահանջած ժամանակ կը խօսենք։ Ֆրայեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կարս, 16 յունիսի

«Մշակի» յունիսի 11-ի (№ 123) համարում բժ. Աղասարեանը, շօշափելով հանգուցեալ բժ. Տէր-Յարութիւնեանի կտակի խնդիրը, մեղադրում է Կարսի յաջորդներին, որ նրանց անտարբերութեան շնորհիւ մինչև այսօր կտակի գործադրութիւնը մնացել է անուշադիր։ Մեզ թւում է, որ յարգելի բժ. Աղասարեանի մեղադրանքը հիմք չունի, որովհետև Կարսի հոգևոր կառավարութիւնը արել է, ինչ որ կարող էր անել։

Բարեյիշատակ բժ. Տէր-Յարութիւնեանի կտակը հաստատվել է Լիւբլինի դատարանի կողմից 1907 թ. փետր. 8-ին։ Էջմիածնի սինօդը դատարանի վճռի պատճէնը 1908 թ. սեպտ. 10-ին, № 3297 առաջադրութեան հետ ուղարկելով Կարսի հայոց հոգևոր կառավարութեան՝ պատուիրում է ընդունել կտակողի Կարսում գտնված անշարժ կալուածները իր տեսչութեան ներքոյ և կանոնաւոր հսկողութիւն ունենալ նրանց վրա։ Սինօդի հրամանը կատարելու համար հոգևոր կառավարութիւնը ուղարկում է իր նոյն ամսի 30-ին, № 1170 գրութեամբ նահանգական դատարանի վճռի պատճէնի վաւերական պատճէնը տեղական հաշտարար դատաւորին, որը հոկտ. 6-ին, № 4628 մակագրութեամբ, յանձնում է դատաստանական պրիստաւին ի պատշաճաւոր կատարումն։ Պրիստաւը հոկտ. 15, № 949 մակագրութեամբ, վերադարձնելով այդ գրագրութիւնը հոգևոր կառավարութեանը՝ յայտնում է, որ կալուածները իր տեսչութեան տակ առնելու համար կարևոր է ներկայացնել իսկական կտակը։ Հոգ. կառավարութիւնն իսկական կտակը Լիւբլինի նահանգական դատարանից ստանալու համար հոկտ. 30-ին, № 1397 գրութեամբ, դիմում է Լիւբլինի արքունական պալատին և խնդրում հաղորդել իրան կալուածների ժառանգական տուրքի քանակը (пошлина), իսկ եթէ կարիք չը կայ այդ տուրքը հաշւելու, ուղարկել այդ մասին հաւաստագիր։ Լիւբլինի արքունական պալատը իր նոյն տարվայ նոյեմբեր 18-ի, № 26183 գրութեամբ պատասխանում է, որ ժառանգական բոլոր անշարժ կալուածների օրինական գնահատումների համար տեղեկութիւններ չունենալով՝ տուրքը չէ որոշված և այդ տեղեկութիւնները ստանալուց յետոյ, որոնք պահանջված են ժառանգուհի Նատալիա Տիգրանեանից, պալատը կը հաշւէ ժառանգական տուրքը (пошлина) և որոշման պատճէնը կուղարկէ կառավարութեան։ Արքունական պալատից պահանջված տեղեկութիւնները շուտով տալու համար, հոգ. կառավարութիւնը դեկտ. 12-ին, №№ 1599 և 1600 գրութիւններով, դիմում է Կարսի քաղաքային բնակարանների տուրքերի վարչութեանը և ոստիկանապետին՝ իմանալու թէ որքան են գնահատված հանգուցեալի քաղաքումս գտնված անշարժ կալուածները։ Առաջինը կառավարութեան գրութիւնը թողնում է անպատասխան։

1909 թ. յունվարի 29-ին № 30 երկրորդ շտապողական գրութեամբ, յիշեցվում է հարկային տեսչին և խնդրվում է փութացնել պահանջված տեղեկութիւնները, բայց դարձեալ մնում է առանց հետևանքի, որից յետոյ հոգևոր կառավարութիւնը ստիպված դիմում է 1909 թ. մարտ 21-ին, № 370 գրութեամբ, Կարսի շրջանի զինուորական նահանգապետին։ Եւ թէև հաւաքված մասնաւոր տեղեկութիւններից երևում է, որ նահանգապետը ապրիլի 4-ին կարգադրել է հարկային տեսչին տալ կառավարութեան խնդրած տեղեկութիւնները, բայց և այնպէս նա մինչև այսօր բաւարարութիւն չէ տուել և, ըստ երևոյթին, չի կամենում տալ։ Կառավարութիւնը վերջին անգամ յունիսի 12-ին վերստին դիմել է նահանգապետին այդ առիթով։

Ահաւասիկ հանգուցեալ բժ. Տէր-Յարութիւնեանցի կտակի մասին եղած գրագրութիւնների պատմութիւնը, որից, կարծում ենք, պարզ երևում է, որ կառավարութիւնը անտարբեր չէ գտնվել, ինչպէս կարծում է յարգելի բժ. Աղասարեանը, այլ ընդհակառակը նա արել է, ինչ որ հնարաւոր էր, և եթէ հանգուցեալի կտակը տակաւին մնում է անգործադրելի, այդտեղ յանցանք չունեն ոչ յաջորդները և ոչ հոգևոր կառավարութիւնը։

Կարսի վիճակի յաջորդ՝
Ուխտանէս վարդապետ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԻ ԵԼԵՒՄՈՒՏԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

Գերմանական մետաղագործ բանւորների արհեստաւորական լրագրի վերջին համարներից մէկում առաջ են բերված մի շարք ստատիստիքական տեղեկութիւններ բանւորական ելևմուտքի մասին վերջին 8 տարիների վերաբերեալ։

Այդ թւերը այնքան էլ չեն հաստատում այն տարածված կարծիքը՝ թէ գերմանական բանւորները բարեկեցիկ վիճակ ունեն։

Բանւորական ընտանիքի (այր, կին և երկու զաւակներ) միջին վաստակը 1901 թւին հասնում էր մինչև 1,128 մարկ, այսինքն, մեր դրամի վերածելով, մօտ 520 րուբլի, ընդունելով որ աշխատում է թէ ամուսինը և թէ կինը։

1905 թւին այդ վաստակը բարձրացաւ 1394 մարկի (641 րուբլու), իսկ 1908 թւին՝ 1548 մարկի (712 րուբլու)։

Առաջին հայեացքից յաւելումը բաւականին խոշոր է, սակայն եթէ ուշադրութեան առնենք այն հանգամանքը, որ հէնց այս վերջին տարիներս գործածութեան կամ սպառման բոլոր մթերքների գները թանկացել են ու 35-ից հասել մինչև 80 տոկոսի, հասկանալի կը լինի, որ վարձերը չեն բարձրացել, կամ եթէ բարձրացել էլ են՝ այնքան աննշան չափով, որ անկարելի է նրանց նշանակութիւն տալ։

Ստացած աշխատանքի վարձը, ռոճիկը ամբողջապէս գործադրվում է ամենաանհրաժեշտ պահանջները լրացնելու համար։ Իբրև ապացոյց առաջ կը բերենք բանւոր ընտանիքի արած ծախքերը թւերով.

	1901 թ.	1905 թ.	1908 թ.
Սնունդ	583 մար.	709 մ.	783 մ.
Լուս. և վառելիք	82 »	61 »	98 »
Հագուստ	143 »	278 »	276 »
Բնակարան	126 »	141 »	171 »
Բժշկ. օգն.	9	24 »	24 »
Տուրքեր, անդամավճարներ, գրքեր, լրագիրներ եայլն	132 »	168 »	231 »

Բաւական է տեղի ունենայ մի որևէ պատահականութիւն, ինչպէս հիւանդութիւն, ժամանակաւորապէս աշխատանքից զրկվել, և ահա այդ ելևմուտքի մէջ հաւասարակշռութեան հետքն անգամ չի նկատվի։ Գերմանական բանւորի պատուհանից ևս, ինչպէս մեզանում, միշտապէս նայում է սովը,

Սնունդի կազմութեան մասին հաղորդված տեղեկութիւններից երևում է, որ բանւորական ընտանիքում 20 պֆենիգն է միայն, ուրեմն 10 կոպէկից էլ պակաս, ծախսվում երկու զաւակների համար կաթ առնելու։

Այսպիսով, ընդհանուր առմամբ, գերմանական բանւորն էլ հնարաւորութիւն չունի իր վաստակից ստանալ անհրաժեշտ ուտելիքի անհրաժեշտ պակաս քանակը (մինիմումը)։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

(Ուշ ստացված հեռագիր)

Ղարաքիլիսա, 24 յուն. 6 ժ. 15 ր. երեկ.

Ղարաքիլիսան դիմաւորեց Կաթողիկոսին մեծ հանդիսաւորութեամբ։

Դիմաւորելու էր եկել Երևանի առաջնորդական փոխանորդը։

Կայարանը լիքն էր խայտաճամուկ հասարակութեամբ։ Այդտեղ կային գիւղացիներ ամբողջ շրջակայքից և բազմաթիւ ամարոցականներ։

Ուրախ բացագանչութիւնները և կեցցէները թնդացրին օդը, երբ սկսեց մօտենալ գնացքը։

Ներկայացան մի քանի պատգամաւորութիւններ։ Հասարակութեան կողմից մատուցվեց բարի-գալստի ողջոյն յատուկ ճառով։

Կաթողիկոսը գեղեցիկ ճառ խօսեց՝ յորդորելով հասարակութեանը օրինապահ և կարգապահ լինել։

Տեղական կրթական Ջուլհականոցի աշակերտուհիները իրանց վարժուհիներով և ամառային դասընթացքների աշակերտները իրանց ղեկավարով ներկայացան Վեհափառին, որը հետաքրքրվեց կրթական այդ գործով և արտասանեց խրախուսական խօսքեր։

Ղարաքիլիսայի ընդունելութիւնը թողեց գեղեցիկ տպաւորութիւն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

23 յունիսի

ՍՕՍՆՕՎԻՑ։ Դոմբրովում սպանված է երկու ստրաժնիկ. կրակողները փախել են։ Բենդինի մօտիկ վիրաւորված է մի ստրաժնիկ։ Կալանաւորված են մի քանի կասկածելի անձինք։

ԳՐՕԶՆԻ։ Քաղաքի կենտրոնում երեկոյեան ժամը 10-ին սպանված է վաճառական Շավելօվը։ Երկու անյայտ սպանողները փախել են։

ՊՕԼՏԱՎԱ։ Քաղաքը և շրջակայքը կենդանութիւն են ստացել։ Ամեն տեղ տենդային եռանդով պատրաստվում են առաջիկայ հանդէսներին։ Տներն ու սալայատակները կարգի են բերվում։ Փողոցներով անցուդարձ են անում հեծեալ կօզակների պահակախմբերը։ Երկու կայարաններում էլ հերթապահութիւն են անում հիւրերի ընդունելութեան համար կազմված յատուկ մասնաժողովի անդամները։ Խարկովից Պօլտավա տանող գնացքները լիքն են լինում։ Քաղաքում կենտրոնացած զօրքերի թիւը միայն 15,000-ի է հասնում, որոնք դասաւորված են մինչև եղբայրական գերեզմանատունը տանող տարածութեան վրա։ Քաղաքը կարգի է բերվում, զարդարվում դրօշակներով, յարմարութիւններ ստեղծվում. աշխատում են քարտաշներ, հիւսներ։ Եղբայրական գերեզմանների շուրջը դաշտում բանակ են դնում վրանների մէջ զանազան կողմերից եկող զօրամասերը, պարզելով իրանց դրօշակները։ Մօտիկ շինված են ամբիոններ մօտ 3000 հանդիսականների համար, որոնց տեղերը տրվում են որոշ վճարով։ Նոյն տեղում շինված են նաև օթեակներ մինիստրների ու վարչական անձանց համար։ Յունիսի 23-ին Փառքի արձանի մօտ, այն տեղում, ուր Պօլտաւայի կոմենդանտ գնդապետ Ցիլլէնը դիմաւորեց Կայսր Պետրոս Առաջինին 1709 թւի յունիսի 27-ին Պօլտաւա մտնելիս, տեղի ունեցաւ փորձ զինուորական այն հանդէսի համար, որը պէտք է տեղի ունենայ Բարձրագոյն ներկայութեամբ յունիսի 27-ին։ Եղանակը հիանալի է։

ՕԴԵՍՍԱ։ Ցերեկվայ ժամը 2-ին համալսարանի ֆիզիքօ-քիմիական բաժանմունքում հրդեհ առաջացաւ։ Հրդեհաշէջներին աջողվեց ահագին վտանգի առաջն առնել, որովհետև մառանում հաւաքված էին ահագին քանակութեամբ բռնկվող նիւթեր։ Այրված է մառանը քիմիական բոլոր նիւթերով։

ՆՕՎՕԳՐՈՒՏՕԿ։ Սաստիկ քամուց այրվեց Դեմեատիչի աւանը։ Հրդեհին զոհ է գնացել մի կին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Օրվայ ընթացքում խօլերայից հիւանդացել են 33 հոգի, մեռել են 29, առողջացել՝ 38 և բժշկվում են 693 հոգի։

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ։ Խօլերայով հիւանդացան 9 հոգի և մեռան՝ 2։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Չինական արտակարգ դեսպանութիւնը գնաց Նոր-Պետերհօֆ։ Արտակարգ դեսպան Դայխունցին պատիւ ունեցաւ ներկայացնելու Նորին Մեծութեանը շնորհակալական նամակ չինական կայսրի թաղմանը արտակարգ դեսպանութիւն ուղարկելու համար։ Ունկնդրութիւնից յետոյ պատիւ ունեցան ներկայացվելու դեսպանի կողմից Թագաւորին ու Թագուհուն դեսպանութեան մնացեալ անդամները. ապա կայսերական անձինք բարեհաճեցին դիտել Չինաստանի բօգդիխանի ու պրինց ռեգենտի ուղարկած ընծաները։ Ընծաները մատուցանելիս արտակարգ դեսպանը ողջունեց պրինց Չունի կողմից Նորին Մեծութեանց և օգոստափառ զաւակներին՝ շնորհակալութիւն յայտնելով շնորհված պարգևների համար, յոյս յայտնեց Չինաստանի և Ռուսաստանի միջև բարեկամական յարաբերութիւնների ամրապնդվելու մասին։ Նորին Մեծու-

Թիւնների գնալուց յետոյ արտակարգ դեսպանութիւնը շրջագայից պետերհօֆեան այգիներում և դիտեց պետերհօֆեան պալատը, որտեղ թէյ առաջարկվեց նրանց։

ՎԻԷՆՆԱ։ Պարլամենտը ներկայումս գտնըվում է այն կշտամբանքի տպաւորութեան ներքոյ, որը յունիսի 22-ին Տասւէրնի երկաթուղու բացման ժամանակ կայսրը արտայայտեց օբստրուկցիային։ Կայսրը դիմելով բայխսրաթի նախագահին խայտառակութիւն անուանեց այն բոլորը, ինչ որ տեղի է ունենում այժմ պարլամենտում։ Այնուամենայնիւ մինչև յունիսի 23-ը դարձեալ շարունակվում է օբստրուկցիան. նրա ղեկավար Շուստերշիչը մամուլի աշխատակիցներից մէկին ցաւակցութիւն յայտնեց, որ վեհապետի անճնաւորութիւնը անստոյգ տեղեկութիւնների շնորհիւ խառնվում է կուսակցութիւնների պայքարին։ Դալմաթիական պատգամաւորները դիմել են լրագիրներին, յայտնելով որ ցաւում են սլաւոնական միութեան մի յայտնի մասի օբստրուկցիայի մասին, որը ուղղված է Ռումինիայի հետ առևտրական դաշինք կայացնելու և կառավարութեանը թոյլտուութիւն տալու դէմ, որով նա պէտք է դաշինքներ կապէր բալկանեան սլաւօն պետութիւնների հետ։

Բալկանեան մամուլի կարծիքները օբստրուկցիայի հակա-սլաւոնական բնաւորութեան մասին ծանր տպաւորութիւն է գործում սլաւօնական պարլամենտական շրջաններում։ Պատգամաւորների պալատում պատգամաւորութեան անդամների ընտրութիւնը անցաւ առանց միջադէպի։

«Կորրեսպօնդ. Բիւրօյին» հաղորդում են Բէլգրադից, որ առաւօտեան Ունտերդերեան պարկում ձիով զբօնելու ժամանակ Թագաւորի հետ թեթև ուշադնացութիւն պատահեց։ Թագաւորը ընկաւ ձիուց, բայց առանց որևէ վնասի, և իսկոյն էլ կառքով վերադարձաւ պալատ։ Նա իրան բոլորովին լաւ է զգում։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Դոնեան պօլիտեխնիկումը ձեռք է բերում Մենդելէէվի գրադարանը։ Գնելու համար յատկացված է 12,000 րուբլի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Արտասահմանից վերադարձաւ Պետական Դումայի նախագահ Խոմեակովը։

ՄԱՐՍԷՅԼ։ Գործադուլարար նաւաստիները վերսկսեցին աշխատանքները։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

Թաւրիզ, առաջնորդ Կարապետ վ.-ին.— Ձեր նամակում ակնարկված՝ մայիսի 9-ի գրութիւնը խմբագրութեանս չէ հասել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. / 5—6 ժ. երեկ.
Վելիամինօվսկայա փող., № 10.
(օ. մ.) 100—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Մայիսի 15-ից ընդունում է հիւանդներ Կովկասեան հանքային Ջրերում։
ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ, Վերխնի Բուլվար, տ. Գիրէի, № 14. Пятигорскъ, Верхній Бульваръ № 14, д. Гирей.
(օ. մ.) 434. 20—17

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Յ. ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—11—ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Փ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ն. Վ. ԱԼԲՐԵԽՏ—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1 ժ. ներքին հ. և երեխայոց հիւ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ $1^1/_2$—2— ժ. մանկաբարձութեան։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6— հ. ժ., մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նախամարդեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՏԱՒՐՕՊՕԼԻ ՀԱՅՈՑ ՄԻԴԱՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
համար առաջիկայ 1909/10 ուսումնական տարվայ համար հարկաւոր են.
Ուսուցիչ, շաբաթական 20—24 դաս հայոց լեզուից, թւաբանութիւնից ու գծագրութիւնից, դասագինը 25 րուբ.։ Աւագուսուցչութեան համար կը ստանայ երկու մեծ լուսաւոր սենեակից բաղկացած բնակարան, վառելիք և լուսաւորութիւն։
Վարժուհի, շաբաթական 14—17 դաս ռուսաց լեզուից, 25 րուբ.։ Վարժուհին պիտի լինի հայախօս և անպայման աւարտած գիմնազիական լիակատար դասընթացքը։
Դիմել՝ Ставрополь Губ., Священнику С. Теръ-Ованнесянцъ.
(հ. կ.) 586. 3—1

ՀՐԱՒԷՐ
Կիրակի, յունիսի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Շամքօրեցոց եկեղեցում
նշանակված է
երկրորդ անգամ
ԾԽԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ,
հետևեալ խնդիրների մասին.
1) Հաշուետեսների զեկուցումը.
2) Դպրոցի 1909/10 ուս. տ. նախահաշիւը.
3) Ընթացիկ հարցեր.
Ուստի խնդրում ենք նոյն եկեղեցու յարգելի ծխականներին նշանակված օրը և ժամին շնորհ բերել ժողովի։
Այս անգամ, որքան մարդ լինի, ժողովը կայանալու է։
Հոգաբարձութիւն
(հ. շ. կ.) 583. 3—1

ՄԱՀ ԲԱՂԼԻՆՋՆԵՐԻՆ
Նորութիւն. ռէկլամ չէ.
«ԿԼՕՊՕՎԻՆ»
Շուտափոյթ ոչնչացնում է բաղլինջներին և նրանց սաղմը։ Սրուակի գինը 35 կոպ.։ Պահեստը միայն ԱԽՕԲԱՁԷԻ մօտ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ուղարկում ենք վերադիր վճարով։ Դեղավաճառներին զեղչ։ Պահանջեցէք յամառօրէն «ԿԼՕՊՕՎԻՆ ԱԽՕԲԱՁԷ»։
Հասցէ՝ Тифлисъ, памятникъ Воронцова, ул. Некрасова, № 14, складъ Ахобадзе.
(ա.օ.) 568. 30—5

ԱՅԳԻ=ՃԱՇԱՐԱՆ
ԻՒԺԱՆԷ ԸՆԿ.
Դվորցօվայա փող., Վրաց Ազնւական. ամառային Թատրոնին կից։ Տէլէֆօն № 233.
Այգում ամեն օր նուագում է լարանուագների երաժշտախումբը՝ պ. Պ. Պալիեվի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.։
ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ր.։ Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ։
Գներր չափաւոր են
Այգի-ճաշարանի մուտքը ձրի է։
(ա.օ.) 546. 50—14

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐԻ) ԴԷՄ
Նոր-միջոց—salo
«ՊԷՋԻԼԻՆ»
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատական միջոց։ Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։ Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր և թէ յարատև բնոյթ ունեցող դէպքերում և կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ ընթացքը։
ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։
Գտնվում է դեղատներում։ Մեծաքանակ վաճառքի համար—դեղավաճառանոցային պահեստներում։
(հ. կ.) (П. 88623) 540. 60—5

Вѣрный другъ ЖЕНЩИНЪ
Кремъ КАЗИМИ Метаморфоза
Продано около 2.000,000 банокъ
Радикально устраняетъ веснушки, угри, пятна, морщины и другіе дефекты лица.
(П. 80892) 522. 1—1

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ!
200 րուբ. արժեցող ոսկէ ժամացոյցի փոխարէն մենք առաջարկում ենք «ՍԵՑԵՍԻԱ» ժամացոյցը, որը իր ձևով և շքեղութեամբ պակաս չէ ոսկէ ժամացոյցից։ Ժամացոյցը տափակ ձևի է, արծաթէ բուրլու հաստութեան, ամերիկական նորաձև ոսկուց, որը երբեք չէ կորցնում իր նախկին տեսքը, օրիգինալ ծաղկանկարներով (տեսնկարը)։ «ՍԵՑԵՍԻԱ» ժամաց. տարբերվում է իր ուղիղ ընթացքով և առանձնապէս գեղանկարված տեսքով։ Ընթացքը քարերով, լարումը 40 ժամը մի անգամ։ Գինը 3 ր. 75 կ., 2 հատը 7 րուբ.։ Այդ ձևի կանացի ժամաց.՝ 4 ր. 75 կ.։ ՁՐԻ ուղարկվում է գեղեցիկ շղթայ՝ նոր ոսկուց, բրէլօկով և այծեմաշկի քսակ ժամաց. համար։ Ժամաց. ուղարկվում է մինչև բօլէնները ստուգելուց յետոյ, 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ, վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Մինչև 2 հատի ճանապարհածախքը 40 կ. (Սիբիր 75 կ.)։ Հասցէագրել՝ Т-во „АККУРАТНОСТЬ“, Варшава. Отдѣл. № 23.
(11, 25, յուլ. 9) (В. 37589) 528. 3—2

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Ի նկատի ունենալով, որ վաճառքի է հանված առողջութեան համար վնասակար կեղծ Սպերմին, որ առաջարկվում է զանազան անունների տակ, անհրաժեշտ է գնելու ժամանակ ուշադրութիւն դարձնել հետևեալ անուան վրա՝
ՍՊԵՐՄԻՆ ՊԷԼԻ
ՊՐՕՖԵՍՍՕՐ-ԴՕԿՏՕՐ
SPERMINUM POEHL
1901
և պահանջել այդպիսին Գործարանաբուժական Ճեմարանի իսկական կապոցի մէջ, ՊՐՕՖԵՍՍՕՐ-ԴՕԿՏՕՐ ՊԷԼԻ և ՈՐԴԻՔ, ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ։
Ռուսական և արտասահմանեան գրականութեան մէջ եղած բազմաթիւ գիտական դիտողութիւնները առաջնակարգ գիտնականների և բժիշկների կողմից՝ սպերմինի փրկարար ներգործութեան մասին—նեվրաստէնիա, սեռական թուլութիւն, ծերութիւն, իստէրիա, նեվրալգիա, արեան պակասութիւն, թոքախտ, սիֆիլիս, սնդիկային բժըշկութեան հետեւանքներ, յօդացաւ, սրտի հիւանդութիւններ (չաղութիւն, սրտի պնդախտութիւն, սրտի բաբախում, պերեբօյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումն, ալկօհօլիզմ, ողնածարի հիւանդութիւն, կաթուածներ, հիւանդութիւններից թուլացումն, յոգնածութիւն և այլ հիւանդութիւններ ունեցած ժամանակ—
ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ԲԱՑԱՌԱՊԷՍ ՊՐՕՖ.-ԴՕԿՏ. ՊԷԼԻ ՍՊԵՐՄԻՆԻՆ։
ՊԷԼԻ ՍՊԵՐՄԻՆԸ գտնվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում. 1) կաթիլների ձևով (Essentia Spermini—Poehl), 1 սրուակը—3 ր., և նոյնպէս՝ 2) ամպուլլաների մէջ մորթու տակ սրսկելու համար (Sperminum-Poehl pro injectione), 1 արկղիկը—4 անգամ սրսկելու համար—3 ր. և 3) կլիզմի համար (Sperminum-Poehl pro clysm), 1 արկղիկը—4 կլիզմի համար—3 րուբլի։
Ձրիաբար ուղարկվում է «Целебное дѣйствіе Спермина-Пеля» գիրքը (102 էջ), որ պարունակում է ռուս և այլազգի բժիշկների դիտողութիւնները, նոյնպէս և «Органотерапевтическій Сборникъ» երկրորդ հրատար. գիրքը՝ պրօֆեսսոր-դօկ. Պէլի ցուցմունքներով գործարանային ուրիշ կազմ. վերաբերմամբ։ Ըստ պահանջման պ. պ. բժիշկների ուղարկվում է գիտական յատուկ գրականութիւն։
ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ, ХИМИЧЕСКАЯ ЛАБОРАТОРІЯ И АПТЕКА
Профессора Доктора ПЕЛЯ и Сыновей
въ С.-ПЕТЕРБУРГѢ, Вас. Остр., 7 линія, д. 18—267.
Ամենախոշոր մրցանակներ «Grand-Prix» աշխարհիս բոլոր ցուցահանդէսներում և ամենալաւ գովասանքներ բժշկականութեան մէջ գործող հեղ. անձերի։
(11, 25, 9, 23, 6, 20) (П. 78769) 489. М. 4392. 6—2

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
1897 թ.
1888
ՌԻԳԱՅՈՒՄ
ФАБРИЧ. КЛЕЙМО ПРОВОДНИКЪ РИГА
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ Թիֆլիսում
Սօլօլակսկայա փող., № 4
ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ՝
Ռէզինէ, կանեփէ և ուրիշ թենոցներ ամեն ինչի համար.
Ռէզինէ տեխնիկական և էլեքտրօ-տեխնիկական առարկաներ և լուսանկարչական պիտոյքներ.
Իրեզէններ եղջերեայ ռէզինից և էբօնիտից.
Առանձնացնող և կաբէլային պիտոյքներ.
Խիրուրգիական և բժշկական ռէզինէ իրեղէններ.
Ռէզինէ խաղալիքներ և խաղագնդակներ.
Ռէզինէ գալանտերէյնի ապրանքներ.
Ջնջող ռէզին „Слонъ“ մարկայով.
ՀԱՏԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“
(№ 2) 25—17

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԸ
սրանով յայտարարում է, որ լրացուցիչ պրօմիսլային հարկի բաժանումը 1909 թ. համար (բաժանման և տոկոսային տուրքերի) Թիֆլիսի նահանգի վերաբերմամբ արդէն վերջացած է և որոշված օգուտի ու բաժանման և տոկոսային տուրքերի քանակի մասին յունիսի 10—17-ը արդէն յայտնված է գրաւոր կերպով հարկատուներին։ Ներկայ յայտարարութիւնը տպված օրից մինչև մի ամիս՝ հարկատուները իրանց անբաւականութեան մասին կարող են պատճառաբանված գրութիւն ներկայացնել պատշաճաւոր հարկային տեսուչներին։ Միաժամանակ Պալատը նախազգուշացնում է, որ հաղորդագրութիւն ստացած չը լինելը չէ ընդհատում տրված մի ամիս ժամանակամիջոցը. հետևաբար, առևտրական և արդիւնաբերական հիմնարկութիւնների այն տէրերը, որոնք տեղեկութիւն չեն ստացել իրանց հիմնարկութիւնների վերաբերմամբ որոշված տուրքերի քանակի մասին, կարող են այդ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ստանալ տեղական հարկային տեսուչներից։
584. 1—1

ՈՒՎ Է ՄՕԶԵՐԸ

Մօզէրը—դա ժամացոյցների խոշոր գործարանատէր է, որը աշխարհահռչակ անուն ունի։ Մօզէրը իր ֆաբրիկայից բաց չէ թողնում չըստուգված ժամացոյցներ։ «Մօզէր» մակագրութիւնը ծառայում է իբրև ամենալաւ երաշխաւորութիւն ժամաց. յատկութեան, ամրութեան և ուղիղ քանելուն։ Մօզէր ժամաց., սև պողպատի, տղամարդ. համար, բաց, շատ տափակ (արծաթէ բուրլու նման), ֆանտաստիկ ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ ցիֆերբլատով, լարումը առանց բանալիի, ռէմօնտուարը 10 քարերով, ձևը նոր մօդայով, շքեղ (գինը միայն ժամանակաւորապէս պակասեցված է), 10 ր. փոխար. միայն 3 ր. 15 կ., 2 հատը՝ 6 ր։ Այդպիսի ժամաց. տափակ, «Մօզէր», փակ—4 ր. 15 կ., 2 հատը՝ 8 ր.։ Բերել տուէք և ընդմիշտ շնորհակալ կը մնաք մեզանից։ Իւրաքանչ. ժամաց. երաշխաւորվում է 5 տարով։ Ճանապարհածախքը մինչև 4 հատի համար 40 կ. (Սիբիր՝ 75 կ.)։ Ուղարկ. վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի։ Հասցէագրել՝ Т-во «ВПЕРЕДЪ», Варшава, Панская 39—78. Առանձնապէս ձրի ուղարկվում է շքեղ, նոր մօդայի շղթայ՝ «Կօմպաս» բրէլօկով։
(25; 30. յուլ. 15.) (В. 39116) 561. 3—1